IGNATIUS LOYOLA VE CİZVİT OKULLARININ EĞİTİM ANLAYIŞI

Editör: Doç. Dr. Bahri ATA

PEGEM AKADEMİ

PEGEM AKADEMİ

Editör: Bahri Ata

Ignatius Loyola ve Cizvit Okullarının Eğitim Anlayışı

ISBN 978-605-318-547-5
DOI 10.14527/9786053185475

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2016, Pegem Akademi
Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları
Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ye aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

1. Baskı: Eylül 2016, Ankara

Yayın-Proje: Seher Reyhani
Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Ciltevi A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
(0312 394 55 91)
Yayıncı Sertifika No: 14749
Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim
Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net

Ön Söz

2015-2016 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde "Eğitim Klasikleri İncelemeleri" yüksek lisans dersinde, bu defa İspanya'ya uzanıp, Cizvit tarikatının kurucusu Ignatius de Loyola (1491-1556) ve Cizvit eğitim anlayışı üzerine okumalar yaptık. Bu okulların temelleri 1534'te Paris'te atıldı. Bu vakıa, bir asker olan Loyola'nın 1521'de Fransızlara karşı bir savaşta yaralanması ve hastalık döneminde okuduğu dinî kitapların etkisiyle ilahiyata yönelmesi ile başladı. 1528'de Paris'e giden Loyola, orada Paris Üniversitesinde ilahiyat öğrenimini tamamladı. Ömrü Paris, Bologna, Venedik ve Roma gibi o dönemin bilim merkezlerinde geçti. Loyola'nın döneminde Messina, Palermo, Napoli, Salamanca, Alcala, Valladolid, Lizbon, Viyana gibi şehirlerde kolejler açıldı ve Hindistan, Kongo, Etiyopya'ya misyonerler gönderildi. Hıristiyanlığı yaymak için yerli halkların dillerinin öğrenilmesi gerektiği ile ilgili inançları onları pek çok Hıristiyan tarikatından ayırmaktadır.

Cizvit eğitimi almış İngiliz tarihçi Peter Burke (2001) göre Avrupa'da Moskof Prensliği, Çin ve Japonya kültürlerinin tanınmasında Cizvit misyonerlerinin yazıları ve Latince çevirileri önemli rol oynadı. Diğer yandan Cizvitlerin davranış ve anlatıları, Xu guangqi (1562-1633) gibi sonradan Hristiyan olan yüksek rütbeli Çinli devlet memurlarının, Avrupa'yı; Konfüçyus öncesi eski dönem Çin'deki gibi hırsızların ve haydutların olmadığı, kapıların açık olduğu bir coğrafya olarak hayal etmelerine yol açtı. Modern bilimler, saat ve topçuluk gibi teknolojilerdeki bilgileri, Cizvitlerin Çin sarayında iyi ağırlanmalarını sağladı.

İtalyan Cizvit Martino Martini'nin Çin kaynaklarına dayalı incelemeleri ile Hollandalı Protestan bir Arap uzmanı Jacop Golius'un birlikte çalışması, Avrupalılarca -örneğin- Uluğ Bey'den hareketle İslam ve Çin uygarlıkları arasındaki ilişkileri de keşfedilmesine yol açtı.

Cizvit kolejlerinin Roma'daki başkana gönderdikleri "yıllık raporlar" denilen düzenli raporlar eğitim faaliyetlerine ilişkin en

Cizvitler ve Tarih Öğretimi

*Bahri Ata**

Giriş

17. yüzyılda, zirvede olduğu günlerde, Paris'teki Clermont Koleji (1915'te ismi Lycee Louis le Grand) üç bine yakın öğrenciye sahipti. Bu dönemde bütün Cizvit kolejlerinde ortalama iki yüz bine yakın öğrenci okuyordu (Graves, 1915:137). 17. yüzyılın sonuna doğru Cizvit modeli, Polonya gibi ülkelerde de seçkinlerin gözdesi oldu.

Eldeki kaynaklar, maalesef Cizvit eğitim sistemine birbirinden zıt tutumlarla yaklaşmaktadır. Pek çok eğitim tarihi kitabı (Painter, 1912:187; Boyer, 1919:212; McIntyre, 1908:64), Cizvitlerin, halkın ilköğretimine yani kamu eğitimine önem vermediklerini, daha çok yüksek sınıflardan seçilmiş lider eğitim işleri ile uğraştıkları düşüncesinin altını çizmiştir. McIntyre'a göre de (1908:71), Cizvit okuluna giden çocuklar, zengin ve asil aile çocuklarıydı. Jackson'a (1905: 96) göre onlar övünebileceğimiz bir kuram ya da kalıcı bir ilke bırakmamakla beraber, pratik öğretmenler ve birinci sınıf organizatörlerdir.

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi, bahriata@gazi.edu.tr

Painter'e göre (1912:194) Cizvit okul sisteminde özgünlük, zihin bağımsızlığı, bizatihi hakikat aşkı, yansıtma gücü, doğru muhakeme yapabilme sadece ihmal edilmedi aynı zamanda bastırıldı. Graves'e göre de (1915:136) Cizvitler, öğretimde tekrarı, öğrenmenin anası olarak görmektedir.

Cizvitler, görevlerini ifa için öğretmenlerin dikkatlice yetiştirilmesi ve onların iş başında teftişi meselesinde öncü rol oynadılar (Williams, 1892:107). Cizvitlere göre, öğretmen, Hz. İsa'nın sürüsünün hassas koyunlarının çobanı gibidir. Çocuklar da bu sürünün kuzuları idi. Öğretmenin görevi, onları kurtlara karşı özellikle koyun postuna bürünmüş kurtlara karşı korumaktı. Öğretmenin sanatı bir heykeltıraştan ve ressamdan daha asildi. Çünkü o, yaşayan bir varlık üzerinde çalışıyordu (Schwickerath, 1903:638).

Bu yazının amacı, Cizvitlere ilişkin bu bilgileri paylaştıktan sonra, Cizvitlerin tarih yazımına ve tarih öğretimine katkılarını genel olarak ortaya koymak, bu şekilde hem pedagoji tarihine hem de tarih eğitiminin tarihine katkıda bulunmaktır.

Tarihçi Olarak Cizvitler

Cizvitlerin okullarında öğrenim dili Latince idi. Cizvitler, okullarında verdikleri Latince ve Yunanca dersleriyle, metinlerdeki pasajların seçimine dikkat etseler de gençlerin klasiklerle tanışmasını kolaylaştırdılar. Durkheim, Cizvitlerin amaçları ile ders öğretim materyali arasındaki bu çelişkiye yıllar önce işaret etmişti. Yani bir yanda Hristiyanlığı yaymak ve ruhları kurtarmak arzusu varken, öbür yanda asaletin ve güzelliğin sadece paganlık dönemine ait klasiklerde bulunabileceği, bunları çalışmaya değer ya da derin ahlaki mesajları aktarabilecek bir içerikle bu arzuya ulaşmaya çalışmışlardır (Gill, 2016:69-70).

İspanyol Cizvit Padre Bernabé Cobo'nun (1582-1657) 1653'te *Historia General de las Indias* adlı eseri tarihi olayları içerdiği gibi And bölgesinin coğrafi ve kültürel yapısını ortaya koyan önemli çalışmalardan biridir (Türkecan, 2007: 234).

Fransız Cizvit tarihçi Daniel Gabriel (1649-1728) okuyucuya söylenen şeylerin alındığı kaynakları göstermek için sayfa kenarlarındaki boşluğun önemine işaret ediyordu (Burke, 2001: 210). Cizvitlerin, sahici metinler ile geçmişte uydurulmuş metinleri ayırmak ve yazarların doğru kimliklerinin tespiti konusundaki tartışmalara da katkıları oldu. 18. yüzyıl başlarında Fransız Cizvit Jean Hardouin (1646-1729) çoğu klasiklerin yazarları konusundaki şüpheleriyle tanındı. Jean Hardouin'un görüşleri abartı sayılmakla birlikte eski metinlerin gerçek yazarlarının kimliği konusundaki kuşkuları paylaşılmıştır (Burke, 2001:200).

Öte yandan Protestan kimliği ile yazan Hector Macepherson (1914:43) "Yalancılığı, bilim seviyesine çıkarmakla suçlanan Cizvitlerin, tarihle uğraşma biçimlerinden dolayı, hakikate çok uzak" olduklarını iddia etmektedir.

Cizvitlerin özellikle kilise tarihi gibi tarihlerde uzmanlaştığı anlaşılmaktadır. Kendisi de çocukluğunda bir Cizvit okuluna gitmiş olan İngiliz tarihçi Peter Burke (2001:44), Antwerp'teki Cizvitler evinde Bollandistlerin, azizlerin hayatlarını yazdıklarının altını çizmektedir. Belçikalı Cizvitlerin en büyük tarih eseri, *Acta Sanctorum* adlı doküman koleksiyonudur. İlk editörü Bollard'tan (1668) dolayı *Bollandistler* adını almıştır. Bu Bollandist yazarlar arasında Paperbroeck'un (1628-1714) çok ayrı bir yeri vardır.

Cizvitlerin kilise ve Hristiyanlık tarihine katkılarını gösterenlerden biri de Robert Schwickerath'tır. Schwickerath'a (1903:160-161) göre; Petavius (1652) *De Doctrina Temporum*, Labbe (1667) *the Collection of the Councils*, Hardouin (1729) *Collection of the Councils* adlı kitapları yazdılar. Hardouin, altı yüz eski parayı, çetrefil tarih problemlerini çözerek ilk defa betimlediği bir nümizmatik çalışması da yaptı. Johann Nepomuk Stassmaier (1846-1920) ilk Asur bilimcilerdendir. Alman Cizvit Alexander Baumgartner (1841-1910), *History of Universal Literature (1901)* adlı eserin sahibidir. Vatikan Kütüphanesinin sorumlusu Francisco Ehrle (1845-1934), *Historia Bibliothecae Pontificum (1890)* adlı eserin sahibi ve *Archiv für Mittelallterliche Geschichte und Litteratur* adlı eserin eş-editörüdür (Schwickerath,1903:234). Hartmann Grisar (1845-1932), Hristiyan arkeolojisi konusunda öncü yazarlardan olup *Roma Tarihi ve Ortaçağlarda Papalar (1900)* adlı eseri, konu ile ilgili diğer eserlere rakip niteliğindedir.

M. L'abbe Maynard'ın (1855:219-221), sözünü ettiği bazı Fransız Cizvit tarihçiler ve eserleri şöyledir: Legrand d'Aussy'in *History of Domestic Life of French*, Berthier'in Longueval'in başladığı *Gallican Church* adlı eserinin devamı, Berault Bercastel'in A *History of the Church*, Peter Guerin du Rocher'in *True History of Fabulous Times*, Claude Millot'un *Elements of History ve History of Troubadours*, Francis Velly'nin *History of France*, Juan Francisco Masdeu'nun *A Critical History of Spain and its Progress in Science, Literature and Arts.*

M. L'abbe Maynard (1855:221-222), bazı Alman Cizvit tarihçileri şöyle sıralamaktadır: Henry Schüz, Adrian Daude, Francis Kery, Nicholas Schmidt, Ignatius Schwartz, Joseph Hartzheim. Bazı Macar Cizvit tarihçiler de şöyledir; Nicholas Muszka, Charles Peterffi, Stephen Kaprinai, Joseph Pray, Stephen Katona.

Cizvit polyhistor Athanasius Kircher (1601-1680), hiyeroglifferle ilgili karşılaştırmalı eserini verirken (Burke, 2001:195), elektrik ve manyetizma üzerine çalışmalar da yaptı. Galileo Galilei ve eserleri ile ilgilenmiş Cizvit tarihçiler şöyledir: Bernhard Duhr (1852-1930), Nicolaus Schaten (1608-1676), Baltaser Teles (1596-1675), Girolamo Tiraboschi (1731-1794), Jean Bolland (1596-1665) (Yer:http://biblioteca.imss.fi.it/acquisti/authority_gtnomi_persone-enti.pdf).

Cizvit misyonerler; günlükleri, mektupları, hatıraları ve yıllık raporlarıyla geçmişteki toplumların yaşayışları, âdetleri ve zihniyetleri ile ilgili olarak da tarihçiler için pek çok belge bırakmışlardır. Cizvitler, Osmanlı coğrafyası için de hatırı sayılır tarihi malzeme bırakmışlardır. Örneğin, 1612'de İstanbul'da vebadan dolayı Galata'da okullara ve dinî hizmetlere katılımın azaldığını, 1615'te

tekrar vebanın şehri vurduğunu, 1660'da Galata'daki büyük yangını, 1711-1714 arasında Erzurum ve çevresinde yaşanan veba salgınını ve bölgeye etkisini onların yazılarından öğrenmekteyiz (Ruiu, 2014:266-269; Birsel, 2013a:114). Elbette her belge gibi bu belgelerin de iyi bir eleştiri süzgecinden geçirilmesi gerekmektedir.

Cizvit okullarında okuyup daha sonra muhalif olan Voltaire'nin dünya tarihine Çin ile başlamasında da İtalyan Cizvit misyoner Matteo Ricci İtalyan Cizvit Martino Martini Alman Johann Adam Schall von Bell, Belçikalı Ferdinand Verbiest, Polonyalı Cizvit Michael Boym ve Fransız Cizviti Jean-Baptiste du Halde'in etkileri olmuş olabilir.

2009'da *Tarih ve Psikanaliz* adlı kitabı Türkçe'ye çevrilen Cizvit Michel de Certeau (1925-1986) da filozof, din âlimi, tarihçi ve edebiyatçı kimlikleri ile olaylara pek çok disiplin açısından bakabilmede gösterdiği entelektüel birikimi eserlerine yansıtmıştır. *Tarih Yazımı (The Writing of History-1988)* adlı kitabı tarih ve din arasındaki ilişkileri ortaya koymaktadır.

Tarih Eğitimcisi Olarak Cizvitler

Cizvitlerin tarih eğitimine yaklaşımı ile ilgili iki zıt yaklaşım vardır. Birinci yaklaşım, Fransız pedagoji tarihçisi Gabriel Compayré'nin (1843 - 1913) yaklaşımıdır. 1879'da yazdığı *Pedagoji Tarihi*, W. H. Payne tarafından daha 1886'da İngilizceye çevrildi. Compayré'ye (1886:144-145), göre Cizvit okullarından tarih hemen hemen bütünüyle programdan kovuldu. Tarih sadece Yunanca ve Latince metinlere başvuru için vardı. O da çalışılan Yunanca ve Latince metinleri anlamak için ihtiyaç olan tarih konularına kinaye yapılması şeklindeydi. Ne modern tarih, ne de Fransa tarihi vardı. Cizvit babalardan biri şöyle diyordu: "Tarih, onu okuyan için bir hasarettir." Painter (1912:191), Cizvit okullarında anadili, modern diller ve tarihin acımazsızca kurban edildiğini ifade etmektedir. Boyer de (1919:213) aşağı kolejler dedikleri ortaöğretimde son iki yılda

coğrafya, tarih vb. derslerin klasikleri anlamaya gerekli olacak kadar öğretildiğini, yüksek kolej denilen üniversitelerde kilise tarihi gibi derslerin olduğunu yazmaktadır.

Kansu'da (1952:67), Compayré'nin kitabına dayalı olarak tarih dersinin onların öğretim materyali arasından hemen hemen bütünüyle çıkarıldığını yazmaktadır. Alman kaynaklarına dayalı olarak çalışan Kanad'a (1963:270) göre 18. yüzyılın ortalarına kadar Cizvit programlarında ana dili (Almanca gibi), tarih, coğrafya ve matematik dersleri ilkokulda yer almamıştır. Protestan okullarıyla yarışmak arzusu güçlendikçe, hayatla ilgili dersler de (yukarıdaki dersler) birer birer programa girmeye başladı.

Bumin (1983:31) de "*Batı'da Devlet ve Çocuk*" adlı kitabında aktardıkları ile Compayré'nin yaklaşımını desteklemektedir. Bumin'e göre tarih, coğrafya, Fransızca ve fen bilimleri gibi öğrenciyi dış dünyayla ilişkiye geçirebilecek konulara ayrılan ders saatlerinin toplamı günde yarım saati aşmayacak derecede sınırlıydı. Tarihsel dünya yalnızca geçiciliği, hiçliği, süreksizliği yansıtıyordu. Tarih öğretimine ayrılan saatler yalnızca eski ve kutsal tarih içindi. Okullarında ana dilinde eğitim yapan Jansenistlerin etkisi altında kalan Fransız tarihçi ve eğitimci Charles Rollin (1661-1741) Fransa tarihine kolej yıllarında vakit bulunamadığını yazmaktadır.

Yukarıda sözünü ettiğim Türk eğitimciler, genelde dönemin de koşullarına uygun olarak Cizvit karşıtı Aydınlanmacı yazarların Cizvit aleyhine olan pasajlarını seçerek bir metin inşa etmeyi tercih etmişlerdir. Üstelik II. Meşrutiyet Döneminde 1915'te Mustafa Rahmi Balaban, *Fenn-i Terbiye Tarihi* adlı bir kitap yazıp, basımı için Osmanlı Maarif Nezaretine göndermiş, Necmettin Sadak gibi raportörler kitabın Compayré'nin kitabının birebir çevirisi olduğu görüşü ile olumsuz rapor vermişlerdi. Bu olay, bazı Osmanlı/Türk aydınlar arasında Compayré'nin kitabının yaygın kullanımını da işaret etmektedir.

İkinci yaklaşım ise Robert Schwickerath'ın (1869-1948) yaklaşımıdır. 1903'te yazdığı *Modern Eğitim Problemleri Işığında Cizvit Eğitimi: Tarihi ve İlkeleri* (*Jesuit Education Its History and Principles viewed in the Light of Modern Educational Problems*) adlı kitabında İngilizceye çevrilen Compayré'nin kitabına çok güvenen Amerikalı öğretmen ve yazarların, özellikle Cizvit ve Cizvit eğitim sistemi konusunda çok şanssız olduğunu belirtmektedir (Schwickerath 1903:10). Farrell (1970:ii) de Compayré'nin bu eserinde Cizvit eğitim tarihi için *Spiritual Exercises* [Manevi Alıştırmalar], "*Constitutions*" un 4. bölümü, *Ratio Studiorum* gibi orijinal dokümanlar yerine ikinci elden kaynaklar kullanıldığı için eleştirmektedir.

Schwickerath (1903:125) şöyle yazıyor: "Cizvit babalardan biri güya şöyle demiş: "Tarih, onu okuyan için bir hasarettir". Soruyoruz, böyle aptalca ifadeyi söyleyen Cizvit baba kimdir?". Schwickerath'a (1903:126) göre de yaşadığı günlerde olduğu gibi geçmişte tarih, ne Protestan okullarında ne de Katolik okullarında bir ders olarak pek gelişmedi. Bununla beraber Cizvit okullarında tarihin tamamen ihmal edildiğini ileri sürmek de doğru değildir, tarih daha çok aksesuar olarak edebî bilgiler arasında onurlu bir yer edindi. Fransa'daki durum 18. yüzyılın başına kadar buydu. Ama Almanya'da 1622'de Cizvit okullarında değişik sınıflarda tarih ödevleri verildiği anlaşılmaktadır. Williams'a (1892:104) göre de coğrafya ve tarihin sadece açıklama amacıyla olması, 16. yüzyılın diğer iyi okulları için de benzer bir durumdur.

1599 tarihli *Ratio Studiorum'a* göre en büyük önem, kutsal kitap üzerine çalışmaya verilmelidir. Kişi dilde, ilahiyatta, diğer bilimlerde ve tarihte yeterli olmazsa bunu yapamaz. Tarih yazarının konferans vermesi ile şairin vermesi farklıdır. Öğrenci, bu stilleri ayırmaya alışık olmalıdır. Cumartesi günleri bütün haftanın dersleri kısaca gözden geçirilmelidir. Birinci saatte bir tarih pasajı ya da şiiri açıklanmalıdır. Sabah ve öğlen yarım saat eklenildiği yerde, bu süre tarih ya da şiire ayrılmalıdır. Bir konuşma ve şiir üzerinde çalışılırken beşinci aşamada konuyu aydınlatacak tarih, fabl ve diğer kaynaklar araştırılmalıdır. Yunanlılar üzerine konferanslarda ister hitabet, ister

tarih ya da şiir tarzında olsun Thucydides gibi klasikler kullanılmalıdır. Dilin bilgisini edinmek için önerilen tarih eserlerinden (Caesar, Sallust, Livy, Curtius ve bunlar gibi) yararlanılmalıdır. Birinci dönemin başında sabahları, son yarım saat değişimli olarak vezin çalışması bittikten sonra hızla tarih okunmalıdır. Tiyatro konuları da Kutsal Tarih'ten Latin ve Yunan klasiklerinden, yabancı misyonlardan, azizlerin hayatlarından ve yerel geleneklerden alınabilir. Tarih ve tarih çalışmaları üzerine de münasip tartışmalar olmalıdır (Farrell, 1970:67-128).

İtalya'da 1625-1626 arasında Montua Üniversitesinde Cizvit Milanlı Alessandro Simonetta tarafından Quintus Curtius Rufu'un *History of Alexander the Great* kitabının okutulduğu anlaşılmaktadır. Aynı üniversitede Duke Guglielmo Gonza tarafından 1580'lerde bir doğa tarihi müzesi de kurulmuş ve doğa tarihi ile ilgili çalışmalar yapılmıştır (Grendler, 2009:164-176).

Schwickerath (1903:121-124), Cizvit okul programlarında tarih dersinin yerini aşağıdaki gibi göstermektedir.

Alt/İlk Gramer Sınıfı (1. Yıl) (Lise Birinci Sınıfı) (10-14 yaş arası)

Tarih: Maximilian Dufrène'nin (1688-1768) *Rudimenta Historica* (1727-1730), 1. Cilt (Daha çok İsrail Halkının tarihi)

Alt/İlk Gramer Sınıfı (2. Yıl) (Lise İkinci Sınıfı)

Tarih: Maximilian Dufrène'nin (1688-1768) (1727-1730) *Rudimenta Historica,* 2. Cilt (4 Krallık-Eskiçağ Tarihi)

Orta Gramer Sınıfı (3. Yıl) (Lise Üçüncü Sınıfı)

Tarih: Maximilian Dufrène'nin (1688-1768) *Rudimenta Historica,* 3. Cilt (Roma'nın Hristiyan İmparatorları, Ortaçağ Tarihi)

Yüksek Gramer Sınıfı (4. Yıl) (Lise Dördüncü Sınıfı)

Tarih: Maximilian Dufrène'nin (1688-1768) *Rudimenta Historica,* 4. Cilt (Dünya'nın Devletleri, Modern Tarihi)

Hümanities (Beşeri bilimler) (Birinci Sınıf)

Tarih: Maximilian Dufrène'nin (1688-1768) *Rudimenta Historica*, 5. Cilt (Coğrafya ve Hanedan Arma Bilimi)

Retorik (Hitabet) (İkinci Sınıf)

Tarih: Maximilian Dufrène'nin (1688-1768) *Rudimenta Historica*, 6. Cilt (Kilise Tarihinin Özeti)

Yukarıdaki programdan da anlaşılacağı üzere 18. yüzyıl boyunca Almanya'da Cizvit okullarında kullanılan tarih kitabı, Max Dufrène'nin (1688-1768) *Rudimenta Historica* (1727-1730) adlı eseridir. Graves (1915:134) de aşağı kolejde 4. yıl bazı Yunan ve Latin şairleri ile tarihçilerin okutulduğunu ileri sürmektedir.

Alman Franz Xaver Kropf (1691-1746) bütün sınıflara bölünmüş sistematik bir tarih (1736) yazmış, ayrıca tarih öğretimi yöntemleri hakkında da bilgi vermiştir. Schwickerath'a (1903:192) ve Graves'e (1915:134) göre, 1832 tarihli *gözden geçirilmiş Ratio Studiorum'da* fen bilimleri, matematik, tarih ve coğrafya aşağı kolejlere de eklenmiştir. Cizvit Jouvancy'ye göre de lise eğitiminde tarihin kullanışlılığı konunda konuşmak gereksizdir. Tarih, *magistra vitae* (hayatın öğretmeni ve aynası) ve pratik aklın öğretmenidir. Özellikle Cizvit öğretmen adayları, Yunan ve Roma Tarih bilgisine önem vermelidir. Bu milletlerin siyasi, sosyal, din ve edebiyat tarihlerini yakından bilmeden klasiklerin akademik olarak takdiri mümkün değildir (Schwickerath,1903:448-449).

Schwickerath'a (1903:448-449) göre, "*Dindar bir öğretmenin eskiçağ tarihine yaklaşımı ile agnostik'in yaklaşımı farklıdır. Dindar öğretmene göre tarihsel olaylar sadece doğa olaylarının bir sonucu değildir. Tarihsel olaylar,* Cizvit *Kropf'un belirttiği gibi Tanrı'nın gücünün muhteşem tezahürüdür. Tarih, Tanrı'nın ilahi yol göstericiliği altında insanın gelişiminin kaydıdır. Hz. İsa'nın gelişi, tarihe belli bir karakter verir. Hz. İsa, bütün tarihin en merkezi figürüdür. Bu görüş açısından Cizvit ustalar, Yunan ve Roma tarihi üzerinde çalışacaktır. Tarihe Hristiyan bakış açısı, Cizvit öğretmeni Rönesans hümanistlerinde* olduğu gibi Antik Dönemin bir yönünü takdir edip, paylaşmaktan uzak tutacaktır".

Sonuç

Cizvitlerin tarih öğretimine yaklaşımlarına yönelik açıklamalar onların genel eğitim sistemine yönelik uygulamalarına dair yazılanlara paralellik arz etmektedir. Cizvitlerin uygulamalarına yönelik taban tabana zıt anlatıların birlikte yan yana yer alması "tarihte gerçekte ne olduğunu" anlamımızı zorlaştırmaktadır. Yukarıda da sözünü ettiğim gibi 18. yüzyıldan sonra çok sayıda Cizvit tarihçinin olması, Cizvitler arasında tarihe daha çok önem verildiğini göstermektedir.

Elbette günümüz modern bakış açısından Cizvitlerin genelde eğitim sistemi özelde tarih öğretimine yaklaşımları bize bugün oldukça yanlış gelebilir. Ancak konuya daha sempatik yaklaşan R. Schwickerath'in (1903) *Cizvit Eğitimi* (Jesuit Education) *ve* F. de Dainville'in (1978) *Cizvit Eğitimi* (L'education des Jesuites) gibi eserler, Cizvitlerin zihinlerinden gerçekten ne geçtiğini anlamak ve daha hakkaniyetli ve nesnel metinler üretmek için bizlere yardımcı olabilir.

Kaynaklar

Birsel, H. (2013a) Peder Monier'in Gözlemleri ile Fransız Cizvit Misyonerlerinin Osmanlı Topraklarındaki Çalışmaları, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2 (2),100-128.

Birsel, H. (2013b) Fransız Misyonerler tarafından İstanbul ve Levant misyonunun oluşturulması, (Papaz J. Baptist Piolet'nin Mektubu), *Turkish Studies 9/4, p. 207-223.*

Boyer, *C. (1919) History of Education,* New York: Charles Scribner's Sons.

Burke, P. (2001) *Bilginin Toplumsal Tarihi,* (çev. Mete Tunçay), İstanbul:Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Bumin, K. (1983) *Batı'da Devlet ve Çocuk,* 1. Baskı, İstanbul: Alan Yayıncılık.

Certeau, M. de (2009) *Tarih ve Psikanaliz,* Çev. Ayşegül Sönmezay, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Compayré, G. (1886) *The History of Pedagogy,* trans. by William Harold Payne, Boston : D.C. Heath & Company.

Farrell A. P. (1970) *The Jesuit Ratio Studiorum of 1599*, Washington, DC: (http://www.bc.edu/sites/libraries/ratio/ratio1599.pdf) 2 Temmuz 2016.

Frazee, C. A. (2009) *Katolikler ve Sultanlar Kilise ve Osmanlı İmparatorluğu 1453-1923*, (çev. Cemile Erdek), İstanbul: Küre Yayınları.

Gill, N. (2016) *Educational Philosophy in the French Enlightenment from Nature to Second Nature*, London: Roudledge.

Graves, F. P. (1915) *A Student's History of Education*, New York: The Macmillan Company.

Grendler, P. F. (2009) *The University of Mantua, the Gonzaga& the Jesuits 1584-1630*, Baltimore: John Hopkins University Press.

Jackson, J. H. (1905) *History of Education from the Greeks to the Present Time*, 2nd. Edition, Denver: Western Newspaper Union.

Kanad, H. F. (1963) *Pedagoji Tarihi*, I. Cilt, 4. Basım, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Kansu, N.A. (1952) *Pedagoji Tarihi*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Macpherson, H. (1914) *The Jesuits in History*, Louisville: Bank of Wisdom.

Maynard, M. L'abbe (1855) *The Studies and Teaching of the Society of Jesus at the Time of Its Suppression 1750-1773*, Baltimore. John Murphy & Co.

McIntyre, A. (1908) *A Short History of Education*, Toronto: The Copp, Clark Company, Limited.

Painter, F.V. N. (1912) *A History of Education*, New York: D. Appleton and Company.

Ruiu, A. (2014) Conflicting Visions of the Jesuit Missions to the Ottoman Empire, 1609–1628, *Journal of Jesuit Studies* 1 (2014) 260-280.

Schwickerath, R. S. J. (1903) *Jesuit Education: Its History and Principles viewed in the Light of Modern Educational Problems*, St. Louis, Mo. B. Herder.

Türkecan, P. (2007) 16. Yüzyılda Orta ve Güney Amerika'daki Misyoner Faaliyetleri ve Kıta Yerlileri Üzerindeki Etkileri, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 24(1), 231-251.

Williams, S. G. (1892) *The History of Modern Education*, Syracuse: C.W. Bardeen, Publisher.